

YOSHLAR SIYOSATIGA DOIR QONUNCHILIK IJROSINING SOTSIOLOGIK TAHLILI

Ilhom KARIMOV¹

¹International school of Finance and Technology instituti o‘qituvchisi

KALIT SO‘ZLAR
Yoshlar, yoshlar siyosati, yoshlarga oid davlat siyosati, qonunchilik, davlat, yoshlar muammolari.
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА
Молодежь, молодежная политика, государственная политика в отношении молодежи, законодательство, государство, молодежные проблемы.
KEY WORDS
Youth, youth policy, state policy of youth, legislation, state, youth problems.

ANNOTATSIYA
Ushbu maqolada O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosati sohasidagi qonunchilik ijrosini ta‘minlash, shuningdek, mamlakatning eng katta ijtimoiy-demografik qatlami bo‘lgan yoshlar orasidagi muammolar tahlil qilingan. Yoshlar orasidagi muammolarni bartaraf etish hamda yoshlar siyosatiga doir qonunchilik ijrosi yuzasidan tegishli takliflar berilgan.
АННОТАЦИЯ
В данной статье анализируется реализация законодательства в сфере молодежной политики в Узбекистане, а также проблемы среди молодежи, крупнейшего социально-демографического слоя страны. Соответствующие предложения были высказаны по устранению проблем среди молодежи и реализации законодательства о молодежной политике.
ABSTRACT
This article analyzes the implementation of legislation in the field of youth policy in Uzbekistan, as well as problems among young people, the largest socio-demographic stratum of the country. Relevant proposals were made to eliminate problems among young people and implement legislation on youth policy.

Kirish. Bugungi kunda O‘zbekistonda davlat hokimiyati organlarining yoshlar muhiti vakillariga, ularning ijtimoiylashuvi jarayoniga bo‘lgan e‘tibori tobora ortib bormoqda. Bir qator ijtimoiy fanlar va gumanitar fanlar jamiyat va yoshlar tuzilishini unda sodir bo‘layotgan jarayonlarning ajralmas mavzusi sifatida tadqiq etadilar.

Sotsiologiya, iqtisodiyot, yurisprudensiya, siyosatshunoslik, konfliktologiya va boshqa shu kabi fanlar bo‘yicha olimlarning asarlarini tahlil qilish “Yoshlar” tushunchasiga to‘liq ta‘rif berish imkonini beradi.

“O‘zbekiston Respublikasining Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi qonuniga

asosan, yoshlar o‘n to‘rt yoshga to‘lgan va o‘ttiz yoshdan oshmagan shaxslardir. Yoshlarga oid davlat siyosati – davlat tomonidan amalga oshiriladigan hamda yoshlarni ijtimoiy jihatdan shakllantirish va ularning intellektual, ijodiy va boshqa yo‘nalishdagi salohiyatini kamol toptirish uchun shart-sharoitlar yaratilishini nazarda tutadigan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy chora-tadbirlar tizimi [1], zamonaviy tushunchalarga ko‘ra, yoshlar boshqa ijtimoiy-demografik guruhlardan ajratib turuvchi ma‘lum bir o‘zgaruvchi potensialni ko‘taruvchidir.

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/4-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Yoshlar siyosatining muhim jihatlari tahlil etish, yoshlar siyosatini mamlakat taraqqiyotidagi roli va ahamiyatini keng yoritib berish masalalari Sh.Oripov, S.Jo‘rayev, M.Qirg‘izboyev, B.Jo‘rayev, A.Yunusov, N.Latipova, A.Abdullayev, L.Tangriyev, D.Bo‘ronova kabi olimlarning tadqiqotlari va ilmiy risolalarida o‘z aksini topgan. Yevropalik P.Uillis, L.Krisxolm, M.Benks, D.Katler, R.Makdonald, A.Furlong kabi olimlarning asosiy tadqiqotlari yoshlarga oid siyosatning nazariy va amaliy muammolariga bag‘ishlangan. Shuningdek, G.Blakelining “Yoshlar siyosati” (Youth policy) [2], B.Kolesning “Yoshlar va ijtimoiy siyosat” (Youth and social policy) [3], N.M.Latipovaning “Yoshlar sotsiologiyasi” [4], R.Ubaydullayeva va A.Atamirzayevning “O‘zbekiston yoshlari: ijtimoiy qiyofa” [5] kabi asarlari, “Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish strategiyasi: mavjud vaziyat va rivojlantirish istiqbollari” [6] mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari, Sh.Oripovning “Yoshlar siyosati – barqaror taraqqiyot kafolati” [7] kitobi, BMTning Osiyo va Tinch okeani mintaqasi Iqtisodiy va ijtimoiy komissiyasining “Yoshlar siyosatini shakllantirish bo‘yicha qo‘llanma” (Youth policy formulation manual) nomli risolasida [8; 13] yoshlar masalasi hamda davlatning yoshlarga oid siyosatiga doir ilmiy xulosalar keltirilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Davlatning yoshlarga oid siyosati va yoshlarga oid qonunchilikni amalga oshirish holati to‘g‘risida, shuningdek, unga nisbatan tashqi muhit to‘g‘risida operativ axborot olish fikr-mulohazalar axboroti deb ataladi. Yoshlar

ishlari bilan shug‘ullanuvchi davlat organlari tizimning ham, uning alohida tarkibiy qismlarining ham hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari haqidagi fikr-mulohazalar doirasida to‘plangan ma‘lumotlarni olish imkonini beradi, buning asosida qabul qilingan boshqaruv qarorlarini kuzatish imkoni ham mavjud. Boshqaruv tizimidagi fikr-mulohazalar ma‘lumotlarining sifatli va obyektiv elementi imperik tadqiqotlar jarayonida olingan sotsiologik ma‘lumotlar tashkil qiladi. Biroq, sotsiologik ma‘lumotlarni olish usullarining turlicha bo‘lishi yoshlar ishlari bilan shug‘ullanuvchi davlat organlarini boshqaruv faoliyatining bajarilish ko‘rsatkichlarini o‘lchashda to‘g‘ri qo‘llanilishi mumkin emas.

Muallif davlatning yoshlar siyosati sohasi misolidan foydalanib, davlat boshqaruvi jarayonida sotsiologik ma‘lumotlardan foydalanish zarurligi to‘g‘risida dalillarni amaliy sotsiologik tadqiqot natijalari bo‘yicha keltiradi. Bu esa, muallifning fikriga ko‘ra, butun sohaning rivojlanishiga, uning alohida elementlariga, xususan, ma‘lum bir avlod yoshlari uchun ijtimoiy haqiqatni tahlil qilishga o‘z hissasini qo‘shadi. Yoshlarning ijtimoiy hayotidagi turli sohalaridagi holatini prognoz qilish imkonini beradi. Muallif yoshlarga oid qonunchilik amaliyotining samaradorligi va natijadorligini baholashning hozirgi amaliyotidagi yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilish uchun avvalo uni aniqlash va yoshlarning yangi ehtiyojlariga mos ravishda ayrim tuzatishlar kiritishni taklif etadi. Shuningdek, muallif yoshlar siyosati sohasida samarali tizimni barpo etishga hissa qo‘shayotgan yoshlar siyosati bo‘yicha mutaxassislarning hududiy boshqaruv

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/4-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

faoliyatini sotsiologik qo‘llab-quvvatlash istiqbollari bo‘yicha o‘z takliflarini beradi.

2024-yil fevral-mart oylari davomida “Google forms” elektron platformasi orqali “Yoshlar va yoshlar siyosati” mavzusida sotsiologik so‘rovnoma o‘tkazildi. Ushbu anketa usulida o‘tkazilgan sotsiologik tadqiqotda Chilonzor 1-son kasb-hunar maktabining o‘quvchilari, 30 yoshgacha bo‘lgan o‘qituvchi-pedagoglar, “International school of finance and technology” institutiining talaba-yoshlari, shuningdek, ko‘ngilli yoshlar ishtirok etishgan.

Zamonaviy jamiyatning axborot muhiti yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonida aholining eng sezgir guruhi sifatida shakllanishiga, ya‘ni ijtimoiy normalar, qadriyatlar, xatti-harakatlarning shakllari va ularning assimiliyatsiyasiga ta‘sir ko‘rsatmoqda. Yoshlarning ijtimoiy rivojlanishi, ularning axborot madaniyati va axborotga bo‘lgan ehtiyojlari ko‘p jihatdan jamiyatning axborot maydonining mazmuni, yosh avlodga ijtimoiy qadriyatlarni tarqatish shakllari, davlat muassasalari (jumladan yoshlar siyosati institutlari) va yoshlar o‘rtasidagi axborot o‘zaro aloqasi yo‘llari bilan belgilanadi. Yosh avlodning axborotga bo‘lgan ehtiyojlarining shakllanishi insonning axborotni idrok etish va qayta ishlashdagi cheklangan imkoniyatlari bilan ortiqcha axborotning mavjud kuchli oqimlari o‘rtasidagi ziddiyatli vaziyatda sodir bo‘ladi, bu esa qimmatli axborotlarni topishni qiyinlashtiradi.

Tahlil va natijalar. O‘tkazilgan so‘rovnomada jami ishtirok etgan

respondentlar soni 723 nafar bo‘lib, shundan 44,5 % (322 nafar) 14-18 yosh, 27,4 % (198 nafar) 19-25 yosh, 22,3 % (161 nafar) 26-30 yosh hamda 5,8 % (42 nafar) 30 yoshdan kattalardir. Respondentlarning ma‘lumoti darajasi bo‘yicha tahlil qilinganda 34,7 % o‘rta, 55 % o‘rta-maxsus va 10,2 % oliy ma‘lumotli ekanligi aniqlandi.

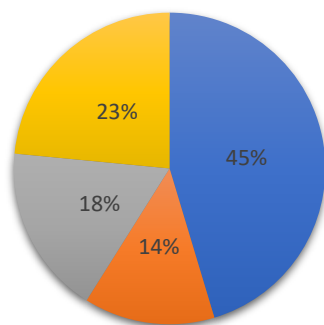
So‘rovnoma ishtirokchilari “Yoshlar ishlari agentligi, Yoshlar ittifoqi va boshqa yoshlar tashkilotlari faoliyati bilan tanishmisiz?” degan savolga 58,9 % respondentlar “ha” javobini, 30,4 % respondentlar “yo‘q” javobini belgilashgan, shuningdek, 10,7 % respondentlar javob berishga qiynalishlarini qayd etishgan.

So‘rovnomada ishtirok etgan yoshlarning 45,4 % “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni haqida ma‘lumotga ega ekanliklarini, 40,2 % bu haqida bilmasligini hamda 14,4 % javob berishga qiynalishini bildirgan.

Turli mahalliy yoshlar loyihalari va tadbirlarida yoshlar ishtiroki ko‘rsatkichlari tahlili quyidagicha: 53,5 % – “ha”, 43,8 % – “yo‘q” hamda 2,6 % – “javob berishga qiynalaman”.

Respondentlarga “Yoshlar uchun turli imkoniyatlar yaratishga qaratilgan davlat dasturlari haqida bilasizmi?” degan savol bilan murojaat qilinganda 45,4 % “Men ular haqida bilaman”, 13,6 % “Men ularni bilaman va foydalanaman (foydalanganman)”, 17,6 % “Bilaman, lekin ulardan foydalanish qiyin yoki imkonsiz”, 23,5 % “Men ular haqida hech narsa bilmayman” – deb javob berishgan. (1-diagramma).

Yoshlar uchun turli imkoniyatlar yaratishga qaratilgan davlat dasturlari haqida bilasizmi?

- Men ular haqida bilaman
- Men ularni bilaman va foydalanaman (foydalanganman)
- Bilaman, lekin ulardan foydalanish qiyinyoki imkonsiz
- Men ular haqida hech narsa bilmayman

1-diagramma.

Yoshlardan ular orasida mavjud muammolar haqida soʻralganda quyidagi muammolar haqida fikrlar bildirilgan: bandlik muammolari, ishsizlik – 45,5 %, moliyaviy qiyinchiliklar (pul yetishmasligi, yuqori narxlar va boshqalar) – 32,5 %, taʼlim, oliy maʼlumot olishdagi qiyinchiliklar (yuqori narx va h.k.) – 22 %, madaniy savodxonlikning pastligi, yoshlar maʼnaviyatining buzilishi – 19,9 %, boʻsh vaqtning koʻpligi 18,3 %, giyohvandlik, kashandalik va alkogolizm – 13,6 %, ota-onalar/katta avlod bilan nizolar, qarindoshlar va doʻstlarning oʻzaro tushunmovchiliklari – 12,7 %, uy-joy muammosi – 11,9 %, kelajakka ishonch yoʻq – 10,8 %, voyaga yetmaganlar jinoyati – 10,4 %, shaxsiy hayotning buzilishi – 9,5 %, yoshlar

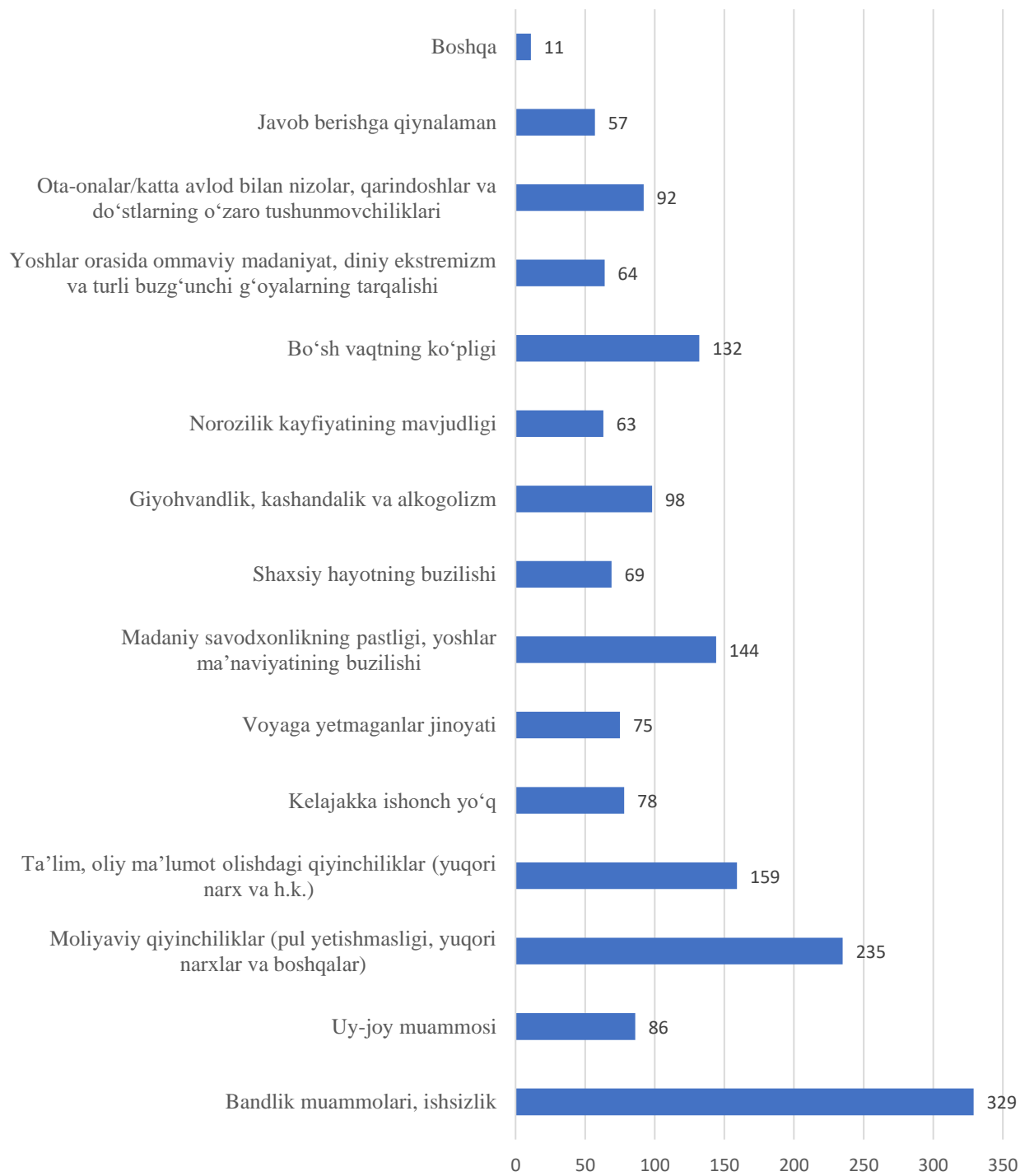
orasida ommaviy madaniyat, diniy ekstremizm va turli buzgʻunchi gʻoyalarning tarqalishi – 8,9 %, norozilik kayfiyatining mavjudligi – 8,7 %, javob berishga qiynalaman – 7,9 %, boshqa – 1,5 % (2-diagramma).

Yoshlar oʻz huquqlarini himoya qilishning quyidagi usullarini maqbul deb hisoblaydilar: 54,8 % tegishli davlat organlariga murojaat qilish, 13,4 % muzokaralar va oʻzaro maslahatlashuvlar oʻtkazish, 10,1 % sudga borish, 8,6 % javob berishga qiynalaman, 6,6 % men hech narsa qilmayman, 6,1 % jamoat tashkilotlariga murojaat qilish, 0,4 % boshqa.

Respondentlar hukumat yoshlar masalasida ustuvor vazifa sifatida quyidagilarni amalga oshirishini maqsadga muvofiq deb hisoblaydi:

2-diagramma

Sizningcha yoshlarning eng dolzarb muammolari nimalardan iborat?

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/4-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

№	Vazifalar	% ko‘rsatkichi
1	Arzon va sifatli ta’limni ta’minlash	31,1
2	Yuqori mehnat sharoitlarini yaratish	10,8
3	Sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, tibbiy yordamni takomillashtirish	7,9
4	Arzon uy-joy tizimini rivojlantirish	4,7
5	Huquqiy madaniyatni oshirish	4,4
6	Yoshlar o‘rtasida giyohvandlik, kashandalik, alkogolizmning oldini olish	5
7	Yoshlarning fuqarolik faolligini rag‘batlantirish	2,8
8	Yoshlarning ayrim (faqat ijtimoiy himoyaga muhtoj) toifalarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan maxsus dasturlarni qabul qilish	2,9
9	Qonunchilik tizimini takomillashtirish	2,1
10	Yoshlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha tizimli ishlarni tashkil etish	2,5
11	Yoshlarga oid loyiha va dasturlarni amalga oshirish uchun respublika va mahalliy budjetlardan moliyalashtirishni ko‘paytirish	7,5
12	Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish	7,7
13	Ijtimoiy xayriyani rivojlantirish (fondlar tomonidan yoshlar loyihalarini qo‘llab-quvvatlash)	3,3
14	Javob berishga qiynalaman	6,8
15	Boshqa	0,5

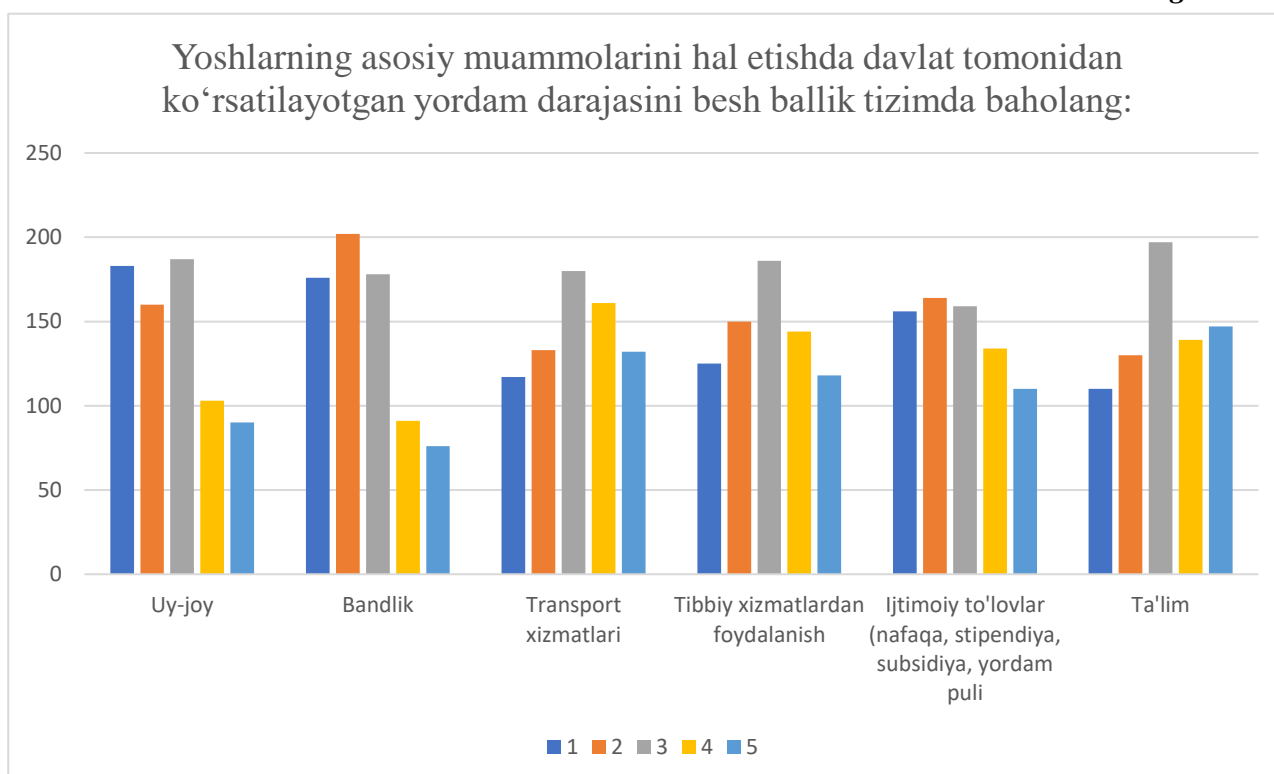
So‘rovnomada ishtirok etgan respondentlardan yoshlarning bandligi masalalari bo‘yicha ham so‘ralgan bo‘lib, ularning fikr va mulohazalari o‘rganilgan. Xususan, respondentlardan davlat tuzilmalarining yoshlar bandligini ta’minlashga ko‘rsatayotgan yordami darajasini baholash so‘ralganda quyidagicha javoblar belgilangan: 23,9 – hamma narsada yordam beriladi, 43 % – qisman yordam beriladi, 22,7 % – faoliyat qoniqarsiz hamda 10,4 % – javob berishga qiynalaman ded javob

bergan. Shu bilan birga yoshlar ularning bandligini ta’minlashda nimalar to‘siq bo‘layotganligi haqida ham o‘z fikrlarini bildirgan. Ular quyidagilardan iborat: 22,4 % ish tajribasining yetishmasligi, 31,3 % kam ish haqi, 18,5 % poraxo‘rlik, korrupsiya holatlarining mavjudligi, 5,7 % olingan ta’limning ish joyining funksional talablariga mos kelmasligi, 2,9 % mehnat bozorida yosh mutaxassislarining past raqobatbardoshligi, 11,6 % ish o‘rinlarining yetishmasligini asosiy to‘siqlardan deb bilishsa, 2,9 % salomatlik

holati, 5,7 % respondentlar esa hech qanday to‘siq yo‘q deb hisoblashadi. Shuningdek, pensionerlarning ish joylarini band qilganligi, telefon o‘yinlari ham yoshlarning bandligini ta‘minlashdagi to‘siqlar sifatida respondentlar tomonidan e‘tirof etilgan.

Shuningdek, so‘rovnoma ishtirokchilaridan “Yoshlarning asosiy muammolarini hal etishda davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan yordam darajasini besh ballik tizimda baholash” bo‘yicha ham fikrlar olingan (3-diagramma).

3-diagramma.

Xulosa va takliflar. O‘tkazilgan sotsiologik tadqiqot natijalarini tahlil qilish hamda olingan natijalar asosida quyidagi fikr va mulohazalarni bildirish o‘rinli:

Yoshlarga oid davlat siyosati ijtimoiy hodisa sifatida davlat ijtimoiy siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblanib, qonunchilik nuqtayi nazaridan yoshlarga oid davlat siyosati – davlat tomonidan amalga oshiriladigan hamda yoshlarni ijtimoiy jihatdan shakllantirish va ularning intellektual, ijodiy va boshqa yo‘nalishdagi salohiyatini kamol toptirish uchun shart-sharoitlar yaratilishini

nazarda tutadigan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy chora-tadbirlar tizimidan iborat.

Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishda yoshlarning turli toifa va guruhlariga mansubligidan kelib chiqib, ularning o‘ziga xos ijtimoiy xususiyatlarini o‘rganish hamda shundan kelib chiqqan holda aniq yo‘nalish va mexanizmlarni tanlash imkonini beradi. Bu esa yoshlarga oid davlat siyosatiga doir qonunchilik ijrosini yanada aniqroq tahlil qilish uchun metodologik asos sifatida xizmat qiladi.

www.isft.uz

“ISFT” ILMIY-USLUBIY JURNAL
“ISFT” НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
“ISFT” SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL

ISSN: 3030-329X

2024/4-son

www.jurnal.isft-ilm.uz

Yoshlarga oid davlat siyosati o‘ziga xos murakkab dinamik tizim bo‘lib, unda tizimning har bir bo‘g‘ini faoliyati asosiy maqsadga – shaxsning erkin rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratishga, jamiyat yosh a‘zolarining individual moyilligi va qobiliyatlarini ochib berishga, shuningdek, yosh avlodni ijtimoiy ahamiyatga ega rollarni bajarishga tayyorlashi kerak. Yoshlarga oid siyosatning asosiy yo‘nalishlari, maqsad va vazifalarini shakllantirish va amalga

oshirishda jamiyat taraqqiyoti hozirgi bosqichining barcha xususiyatlarini hisobga olish zarur.

Yoshlarga oid davlat siyosatiga doir muammolarni bartaraf etishning muhim sharti ushbu faoliyatga yoshlar qatlamini keng jalb qilish hamda ularning siyosiy faolligini oshirishda namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, yoshlar siyosati sohasining ijtimoiy tarkibiy qismi bo‘lgan barcha yosh toifalari va qatlamlarining fikrini inobatga olish muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/3026246#3026283>
2. Blakely G. Youth policy. University of Bradford. – London; Routledge, 2005.
3. Coles. Youth and social policy: youth citizenship and young careers. – University of York, London. UCL Press. 1995.
4. Latipova N. Yoshlar sotsiologiyasi. – Toshkent: Shafoat Nur Fayz, 2020.
5. Ubaydullayeva R., Atamirzayev A. O‘zbekiston yoshlari: ijtimoiy qiyofa. – Toshkent: Ijtimoiy fikr, 2008.

6. Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish strategiyasi: mavjud vaziyat va rivojlantirish istiqbollari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent: Tafakkur bo‘stoni, 2019.
7. Oripov Sh. Yoshlar siyosati – barqaror taraqqiyot kafolati. – T.: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2012. – B. 25-47.
8. United Nations. Economic and social commission for asia and the pacific. Youth policy formulation manual. – New York, 1999.